

KIRJA-ARVIO:

KESÄN KIRJA

Ranta, Sirkka-Liisa 2006: Hellettä, heinäpoutaa. Heinänteon kulttuurihistoriaa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1049. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 220 sivua.

Outi Lehtipuro

Sopivampaa kesälukemista menneeseen kesään ei entinen maalais-suomalainen olisi voinut löytää: nostalgian tarpeen oli aavistanut myös suomalaisen shoppailu-urbanismin pioneeri Stockmannin tavaratalo valitessaan kauniin, runsaasti kuvitetun kirjan asiakaslehtensä tarjoustuotteeksi. Sirkka-Liisa Ranta saa varmasti jokaisen ymmärtämään, mitä heinäkuorma tekee Annankadulla, miksi pelloilla ei enää näe latoja tai heinäseipäitä ja miksi yksi viikate on parempi kuin toinen. Nyt osaa pellon laitaa kulkiessaan myös tunnistaa timotein ja nurmipuntarpään. On ihailtava kirjoittajan kykyä ottaa huomioon nykyisen lukijan kokemus; erityinen metaforinen suosikkini on otsikko ”Aurinkokuivattu heinä”. Pohjoisen agraarisen elämänmuodon perustekijät, niiden keskinäiset yhteydet ja ulkoisen maailman asettamat reunaehdot tulevat ymmärrettäväksi, samoin kuin sen muutoksen kiihkeys, joka 150 vuodessa on pannut palikat moneen kertaan aivan uuteen järjestykseen: kuinka moni on tullut ajatelleeksi, että lehmä on joskus pidetty enemmän lannan kuin maidon tai lihan takia? Ei ole ihme, jos maajussia hengästyttää.

Kesällä luettavaksi tarjotaan usein dekkareita ja muita keveitä kirjoja, vaikka juuri kesällä on laiturinnokassa ja pellon laidalla aikaa ajatella isoja asioita. *Hellettä, heinäpoutaa* haastaa kansatieteen traditiota tuntevan välttämättä kysymään, miten tämä uusi kuva agraarisesta Suomesta on mahdollinen ja mitä siitä kenties puuttuu.

Ehkä olennaisin tekijä tässä, kuten folkloristiikassakin, on melkein vaivihkaa tapahtunut ihmiskuvan muutos. Ihmiset eivät enää ole esinekansatieteilijällekään ikivanhojen paikallisten perinteidensä jatkajia ja innovaatioiden jäljitteleviä omak-sujia, vaan aktiivisia omia valintojaan tekeviä toimijoita, joita tutkija katselee itsensä kaltaisina ihmisinä. Tässä kontekstissa vanhat, kyllästymiseen asti tutut museo- ja arkistoetnologian faktat (esinemuodot, levinneisyyskartat, *Wörter und Sachen* -kyselyt ynnä muut) saavat uuden merkityksen, samalla tavalla kuin suomalaisen folkloristiikan

klassiset työkalut Galit Hasan-Rokemin tutkimuksessa *Tales of the Neighborhood* (ks. arvio tässä numerossa).

Kun itselleni kirjasta välittyy – omien kokemustenkin vuoksi – todellinen elämän maku, mietin mitä se merkitsee, että kirja on saanut alaotsikokseen *Heinänteon kulttuurihistoriaa*. Ensimmäinen tulkintani on, että Sirkka-Liisa Ranta haluaa liittää kansanomaista elämänmuotoa käsittelevän kirjansa historian ympärille ryhmittyneeseen kansallisten tieteiden ”faktablokkiin” eikä tulkintaa korostavaan (kielen, kirjallisuuden ja folkloristiikan) ”kieliblockiin”. Kulttuurihistoriallisen kansatieteen yleistävää perinnettä seuraten kirjassa ei ole todellisia taloja tai ihmisiä, joiden elämään ja kokemukseen mentäisiin mukaan. Lukijan kokema elämän maku on rakennettu retorisin keinoin, taitavasti hyödyntämällä sanomalehtien, kalentereiden ja ennen muuta valistuneiden maanviljelijöiden oman lehden *Pellervon* palstoilta välittyvää ajan henkeä. Viljelijöiden huolet ja intressit ovat esillä reaaliajassa, ilman jälkiviisautta. Lehden ideologian ja toimittajan valintojen merkitystä tutkija ei kuitenkaan pohdi. Tiedän, että kaikki maanviljelijät eivät *Pellervoa* lukee, sille jopa hieman naureskeltiin. Niin rikkaalta tutkimusaineistolta lehtiaineistot näyttävät, että erityyppisten lehtien journalistis-ideologista suodatinluonnetta kannattaisi kunnolla pohtia, samalla tavalla kuin nykyään museoiden ja arkistojenkin.

KOKONAISUUS KOHDALLAAN?

Kiinnittää huomiota, kuinka jo maailmansotien välisenä aikana viljelijöiden piirissä seurattiin kansainvälisiä uutuuksia ja kommentoitiin – usein huumorin keinoin – niiden soveltuvuutta omiin oloihin. Tätä tietoa eivät välitä tuon ajan muinaisuuteen katsovat kansatieteelliset aineistot eikä edes kylissä tehty kenttätutkimus: ajattelen tässä esimerkiksi U. T. Sireliuksen tutkimusryhmän Hauhon retkeä vuonna 1925 (*Vanhaa Hauhoa* 1934). Yksittäisistä tiedonannoista ja kuvauksista koostuvat arkistoaineistot eivät myöskään rakenna edes perinteisestä viljelemisestä kokonaista kuvaa, alkaen maaperästä, kasvuoloista ja pellon raivauksesta, päätyen heinän korjuuseen sekä sen säilytyksen ja kuljetuksen logistiikkaan. Tästä tehtävästä Ranta selviää lukemalla ristiin valitsemiaan aineistoja, myös kaunokirjallisuutta.

Olisi kiinnostavaa tietää, mikä merkitys myös haastatteluja tehneen tutkijan tiedon intressille ja tieteelliselle mielikuvitukselle on ollut mahdollisella omalla kokemuksella: juuri sen vuoksi, hyödyntämällä omaa kulttuurista kompetenssiaan, Kustaa Vilkuna oli väitöskirjastaan (1935) alkaen kansatieteen atomistisen tutkimustradition murtajana vuosikymmeniä aikaansa edellä.

Niin korkea faktablokin ja kieliblokin välinen raja-aita on, että kokemuksia ja kulttuurisia merkityksiä kielellisesti ilmaisevan folkloren ja muistelukerronnan maailmaan Sirkka-Liisa Ranta eksyy samalla tavalla kuin klassiset kylätutkijat, muutamaa elävöittävästä sitaattia kaivatessaan. Irrallisia kertomuksia siteeraamalla hän osoittaa olevansa tietoinen tämän elävään elämään liittyvän sanallisen ilmaisun olemassaolosta. Kuitenkin heinänteon symboliset merkitykset kirjassa löytyvät näkyvimmin Suomi-filmien heinälatoromantiikasta.

Mitä kaikkea eri aikoina, eri sukupolvien naisten ja miesten mielissä oikeasti on sisältynyt heinänteon kokemukseen, sen juhlallisuuteen ja asemaan kesän huip-pukohtana? Miksi raskaaseen, hikiseen työhön on ladattu niin paljon emootiota? Millä kaikilla tavoilla Rannan kuvaamiin dramaattisiin muutoksiin on syvällä sydämessä suhtauduttu: mikä kaikki talojen ja kylien ja yksittäisten ihmisten elämässä on kaikkien muutosten, viimeksi uuden EU-kontekstin myötä, aivan toisin kuin ennen? *Hellettä, heinäpoutaa* antaa siitä hyviä vihjeitä, mutta syvennystä tarvitaan. Lehtiin kirjoittavat eivät ehkä kerro kaikkea siitä, mitä asiat merkitsevät niille, jotka niitä itse kokevat. Myös maalaiselämää kuvaavat taiteilijat katselevat tuota maailmaa ulkopuolelta.

Ihmisten omaa ääntä kaippaa, kun ajattelee, mihin uusiin avauksiin Hilikka Helsti väitöskirjassaan *Kotisyntyisten aikaan* (2000) pääsi juuri etnologian ja folkloristiikan aineistoja ja työtapoja yhdistämällä. Fyysinen maailma, toimiminen siinä ja maailman tulkinta sanoin kietoutuvat toisiinsa: yhden asian kunnollinen ymmärtäminen edellyttää tietoa muista. Ehkä Maaseudun Sivistysliiton ja Kansanrunousarkiston lehmäaiheisen kirjoituskilpailun *Ei anta sano nauta* aineiston pohjalta on mahdollista syventää agraarisen elämämaailman kuvaa samalla tavalla kuin Kirsi Laurénin *Suo – sisulla ja sydämellä* (2006) avaa näköalaa suon ja suolla tehtävän työn paikkaan suomalaisten kulttuurisessa tietoisuudessa. Kuinka syvällä ja millä tavalla maanviljelys ja karjanhoito on osa suomalaisten itseymmärrystä ja kulttuurista tietoisuutta? Onko suokokemus metaforisesti sitäkin syvemmällä?

KIRJALLISUUS

HASAN-ROKEM, GALIT 2003: *Tales of the Neighborhood. Jewish Narrative Dialogues in Late Antiquity*. Berkeley: University of California Press.

HELSTI, HILKKA 2000: *Kotisyntyisten aikaan. Etnologinen tutkimus äitiyden ja äitiysvalistuksen konflikteista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 785. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LAURÉN, KIRSI 2006: *Suo – sisulla ja sydämellä. Suomalaisten suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosubteen ilmentäjinä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1093. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vanhaa Hauhoa 1934. Vuonna 1925 toimineen kansatieteellisen kylätutkimusretkikunnan tulokset. Kansatieteellinen arkisto 1. Vammala: Suomen Muinaismuistoyhdistys.

VILKUNA, KUSTAA 1935: *Varsinaissuomalaisten kansanomaisesta taloudesta: kansatieteellinen tutkimus*. Porvoo: WSOY.

FL Outi Lehtipuro on folkloristiikan tutkija.